

Ljubljana 2010

MAGYAR NYELV MINT ANYANYELV

MADŽARŠČINA KOT MATERINŠČINA

Általános érettségi tantárgyi vizsgakatalógus ◀

A tantárgyi vizsgakatalógus a **2012.** évi tavaszi vizsgaidőszaktól érvényes az újabb katalógus megjelenéséig. A katalógus érvényességéről az adott évben az az évi Általános érettségi vizsgakatalógus rendelkezik.

Državni izpitni center

ric

TARTALOMJEGYZÉK

1	BEVEZETŐ	5
2	A VIZSGA CÉLJAI	6
2.1	Általános célok	6
2.2	Konkrét célok	6
3	AZ ÉRETTSÉGI VIZSGA SZERKEZETE ÉS ÉRTÉKELÉSE	8
3.1	A vizsga szerkezete	8
3.2	Feladattípusok és értékelésük	9
3.3	A vizsga és az egyes vizsgarészek értékelésének kritériumai	10
4	VIZSGATARTALMAK ÉS -CÉLOK.....	13
4.1	Magyar nyelv	13
4.2	Világirodalom, magyar irodalom	16
4.3	Irodalmi témakör, az irodalmi és a nyelvi tételek témajegyzéke.....	21
5	FELADATMINTÁK AZ ÍRÁSBELI VIZSGÁHOZ	22
5.1	Iskolai irodalmi esszé	22
5.2	Nem művészi szöveg elemzése.....	27
6	SZÓBELI VIZSGA.....	32
6.1	Viszgalapminták	32
7	A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ JELÖLTEK	34
8	IRODALOMJEGYZÉK	35

1 BEVEZETŐ

A Magyar nyelv mint anyanyelv általános érettségi vizsga követelményrendszere (vizsgakatalógusa)
Az érettségi vizsgáról szóló törvényben előírtakat tartalmazza.

A vizsgakatalógus összhangban van a Magyar nyelv mint anyanyelv tantárgy érvényben levő tantervével,¹ valamint az országos általános érettségi bizottságnak az érvényes Általános érettségi katalógusban található, a vizsga és a vizsgakatalógus szerkezetére vonatkozó határozataival.

A katalógus tartalmazza a vizsga követelményeit, részletesen ismerteti a vizsga szerkezetét, értékelését, valamint mintafeladatokat is közöl. Követelményrendszere útmutató mind a jelöltek, mind pedig a kétnyelvű gimnáziumi programban oktató magyartanárok számára.

¹ László Hermina et al.: Tanterv. Magyar nyelv mint anyanyelv: gimnázium: kétnyelvű (szlovén–magyar) gimnázium. Kötelező tantárgy és érettségi. SZK Oktatási és Sportminisztériuma, SZK Oktatási Intézete. Ljubljana: 2008. A tantervet az SZK Közoktatási Szaktanácsa 2008. február 14-i 110. ülésén hagyta jóvá.

2 A VIZSGA CÉLJAI

2.1 Általános célok

Az anyanyelvi általános érettségi vizsga elsősorban a diákok anyanyelvi kulcskompetenciáját méri, tehát azokat az ismereteket, készségeket és attitűdöt, amelyek lehetővé teszik az egyén eredményes bekapcsolódását a társadalmi és kulturális életbe, az oktatásba, a munka világába stb. Ezen kívül méri a jelöltek kulturális kompetenciáját is. A vizsga célja továbbá a diákok ösztönzése olyan készségek, valamint nyelvi és irodalmi ismeretek elsajátítására, amelyek:

- lehetővé teszik a magyar nyelven való továbbtanulást Szlovéniában, Magyarországon vagy másutt,
- biztosítják a megfelelő nyelvi kompetenciák és irodalmi műveltség kialakulását.

A vizsga célja az anyanyelvtanítás minőségének növelése is.

2.2 Konkrét célok

A vizsga külső és belső méréssel állapítja meg a jelölt ismereteinek és készségeinek szintjét.

A jelölt a következőképpen tesz tanúbizonyságot az elsajátított ismeretekről és kompetenciákról:

- **iskolai irodalmi esszé (értekező, elemző-értékelő) írásával** megadott szempontok alapján,
- **egy nem irodalmi szövegre épülő nyelvi feladatsor megoldásával,**
- **szóbeli vizsgán az általános érettségi iskolai bizottsága előtt.**

Az értekező esszében (a kijelölt témakör műve vagy művei alapján) a jelölt bizonyítja, hogy:

- ismeri az adott irodalmi alkotásokat, a szerzőket és a korszakot,
- ismeri az irodalmi alkotás keletkezésének körülményeit, témáját és szerkezetét,
- képes az ismertetésre, bemutatásra, elemzésre, értelmezésre, értékelésre, rendszerezésre, összehasonlításra, véleménykifejtésre, érvelésre,
- ismeri a kijelölt szakirodalmat, és megfelelően alkalmazza így szerzett ismereteit, valamint a terminológiát,
- képes koherens, tömör, az adott nyelvi normának megfelelő szöveget alkotni.

Az elemző-értékelő esszében (a kijelölt témakör egyik művének szövegrészlete alapján) a jelölt bizonyítja, hogy:

- meg tudja határozni az adott szöveg/ek témáját, meg tudja vizsgálni szerkezetét és stílusjegyeit, felismeri az utóbbiak szerepét a szövegben,
- a szöveget megfelelően el tudja helyezni a teljes műben, az írói életműben, az irodalomtörténeti korszakban,
- képes az ismertetésre, bemutatásra, elemzésre, értelmezésre, értékelésre, rendszerezésre, összehasonlításra, véleménykifejtésre, érvelésre,
- ismeri a kijelölt szakirodalmat, és megfelelően alkalmazza így szerzett ismereteit, valamint a terminológiát,
- képes koherens, tömör, az adott nyelvi normának megfelelő szöveget alkotni.

A 2. feladatlap megoldásával (a mellékelt nem művészi szöveg alapján) a jelölt bizonyítja, hogy:

- érti az adott nem művészi szöveget, fel tudja tárni annak jelentésrétegeit, meg tudja benne keresni a kért információkat, és tudja azokat értelmezni,
- képes az adott szöveg szövegtani, nyelvtani és stilisztikai elemzésére,
- ismeri és tudja alkalmazni a megfelelő terminológiát,
- tud utasításnak megfelelően rövidebb nem művészi szöveget alkotni.

A szóbeli vizsgán² a jelölt bizonyítja:

- hogy képes köznyelven beszélni,
- hogy képes adott szöveg értő olvasására és a kulturált párbeszédre,
- az adott irodalmi és/vagy nyelvi kérdés alapján irodalomelméleti, irodalomtörténeti és nyelvi ismereteit, valamint elemző és értékelő képességét.

A szóbeli vizsga nyelvi kérdései a tanterv Ismeretek az anyanyelvről c. fejezetének (3.1.4) az Általános nyelvi ismeretek, Nyelv és társadalom és Nyelvtörténet címszók alatti tanítási tartalmaira vonatkoznak.

² Az írásbeli rész 1. feladatlapjához kijelölt témakör műveinek ismeretét a szóbeli vizsgán nem mérjük fel.

3 AZ ÉRETTSÉGI VIZSGA SZERKEZETE ÉS ÉRTÉKELÉSE

Az általános érettségi vizsga írásbeli és szóbeli részből áll. Az írásbeli vizsga külső felmérésű, és a vizsga összpontszámának 80%-át teszi ki. A vizsga szóbeli része belső értékelésű, és az összpontszám 20%-át jelenti. Ennek megfelelően a vizsga írásbeli részét külső, míg szóbeli részét belső értékelők bírálják el. Az írásbeli vizsga időtartama 210 perc, a szóbeli részé max. 20 perc, ehhez a jelöltnek 15 perc felkészülési idő is rendelkezésére áll.

3.1 A vizsga szerkezete

► Írásbeli vizsga – a vizsga külső értékelésű része

Az 1. feladatlap egy iskolai értekező és egy iskolai elemző-értékelő esszé szempontsorát tartalmazza. A jelölt az általa választott szempontsor alapján legalább 700 szóban fogalmazza meg dolgozatát.

Az iskolai értekező esszében a jelölt az adott irodalmi alkotást/alkotásokat irodalomelméleti és irodalomtörténeti ismeretei alapján elemzi, értelmezi, összehasonlítja és értékeli.

Az iskolai elemző-értékelő esszében a jelölt irodalomelméleti és irodalomtörténeti ismeretei alapján értelmezi, elemzi és értékeli az adott rövidebb szöveget vagy szövegrészletet.

A 2. feladatlapban a jelölt egy nem művészi szöveghez kapcsolódó, szövegértést, nyelvismeretet és nyelvhasználatot, valamint szövegalkotást mérő feladatsort old meg.

Feladatlap	Címe	A vizsga tartama	Összostályzat része	Értékelés	Segédeszközök	Melléklet
1	Iskolai irodalmi esszé	120 perc	50%	külső	töltőtoll vagy golyóstoll helyesírási szótár	részlet a témakör valamely művéből
2	Nem művészi szöveg Elemzése	90 perc	30%	külső	töltőtoll vagy golyóstoll	nem művészi szöveg
Összesen		210 perc	80%			

Az általános érettségi vizsga őszi vizsgaidőszakában az 1. feladatlap megírását követően, tehát a 2. feladatlap megoldása előtt 30 perces szünet van.

► Szóbeli vizsga – a vizsga belső értékelésű része

Szóbeli megnyilvánulás	A vizsga tartama	Összostályzat része	Értékelés	Segédeszközök
1.	Hangos olvasás	3%	belső	töltőtoll vagy golyóstoll, szöveggyűjtemény
2.	Strukturált irodalmi feladat	7%	belső	
3.	Strukturált irodalmi vagy nyelvi feladat	7%	belső	
4.	Beszédkultúra	3%	belső	
Összesen	max. 20 perc	20%		

3.2 Feladattípusok és értékelésük

► Írásbeli vizsga

Feladatlap	Feladattípusok	Feladatok száma	Értékelés
1.	Esszé típusú feladat	A jelölt két szempontsor közül választva végzi el a feladatot. Egy-egy szempontsor 4–8 szempontot tartalmaz.	50 pont
Összesen 1. feladatlap		1 feladat	50 pont
2.	Zárt végű feladatok: – feleletválasztó kérdések – igaz/hamis állítások – kiegészítés – válaszok illesztése – sorrendbe állítás, csoportosítás, besorolás – hibajavítás – rövid válaszok...	max. 20 feladat	Az egyes feladatok max. 6 pontot érnek.
	Félig nyílt végű feladatok: – hosszabb válaszok – strukturált feladatok	max. 4 feladat	Az egyes feladatok max. 8 pontot érnek.
	Nílt végű feladatok: irányított szövegalkotás	max. 2 feladat	A feladat(ok) max. 30 pontot ér(nek).
Összesen 2. feladatlap		max. 24 feladat	90 pont

A 2. feladatlap a felsoroltakon kívül más feladattípusokat is tartalmazhat.

A szövegértést, a nyelvismeretet és nyelvhasználatot, valamint a szövegalkotást mérő feladatok egyaránt 30-30 pontot érnek.

► Szóbeli vizsga

A vizsga tartalma	Értékelés
A mellékelt szöveg(rész) hangos olvasása	3 pont
Két strukturált irodalmi és/vagy nyelvi feladat alapján párbeszéd	14 pont
Szóbeli megnyilvánulás és párbeszéd	3 pont
Összesen	20 pont

3.3 A vizsga és az egyes vizsgarészek értékelésének kritériumai

Az általános érettségi vizsgán különböző típusú feladatokkal mérjük a jelöltek ismereteit, képességeit és készségeit. Az írásbeli és a szóbeli vizsgán a taxonómiai szintek részaránya a két vizsgaidőszakban hasonló.

3.3.1 A taxonómiai szintek részaránya

Taxonómiai követelményszint	1. feladatlap	2. feladatlap	Szóbeli vizsga
I. ismeret és megértés	10%	6%	4%
II. alkalmazás és elemzés	25%	15%	10%
III. szintézis és értékelés	15%	9%	6%

3.3.2 Az egyes vizsgarészek értékelésének kritériumai

ÍRÁSBELI VIZSGA

A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága elkészíti az egyes feladatlapokat és azok értékelési útmutatóját.

► 1. feladatlap

Az iskolai irodalmi esszé az összosztályzat 50%-át jelenti.

Értékelésének szempontjai:

A) Tartalom (max. 30 pont)

- témátartás (megfelelés a szempontoknak, az ismeretek megfelelő alkalmazása),
- problémaérzékenység (tartalmas kifejtés, releváns példák alkalmazása az elemzés, értelmezés és összehasonlítás során, meggyőző érvelés, értékelés, személyes álláspont megfogalmazása, gondolati érettség, ítélőképesség, kritikai gondolkodás megnyilvánulása).

B) Nyelvezet (max. 20 pont)

Nyelvhelyesség (max. 10 pont)

- alaktani megfelelés (pl. toldalékolás, vonzatok),
- jelentéstani megfelelés,
- mondattani megfelelés (szórend, szó szerkezetek, egyeztetés, alá-, mellé- és hozzárendelés),
- helyesírás.

Stílus (max. 5 pont)

- a szókincs és a nyelvtani eszközök (szavak, szókapcsolatok) gazdagsága,
- a műfaj követelményeinek betartása (szakszavak használata),
- a megfelelő szövegalkotási mód kiválasztása és alkalmazása (leírás, magyarázat...), világos és pontos kifejezőmód,
- az egyéni stílus jegyeinek megléte.

Szerkezet (max. 5 pont)

- a szöveg megfelelő és arányos tagolása,
- a globális és a lineáris kohézió megvalósulása,
- logikus, tudatos felépítés,
- a terjedelemnek való megfelelés, a szöveg kéziratának rendezettsége.

Ha a dolgozat tartalma vagy nyelvezete 0 ponttal értékelendő, a dolgozat egészét 0 ponttal értékeljük.

A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága a fenti szempontok alapján kidolgozza az egyes feladatlapok értékelési útmutatóját. A jelölt max. 50 pontot érhet el.

► 2. feladatlap

A nem művészi szöveg elemzése az összosztályzat 30%-át jelenti.

Értékelésének szempontjai:

- a feladatlapban az egyes feladatok mellett feltüntetjük az elérhető pontszámot. A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága az értékelési útmutatóban feltünteti az egyes feladatok megoldását, és részletesen lebontja a feladatok értékelését.

SZÓBELI VIZSGA

A szóbeli vizsga az összosztályzat 20%-át jelenti, illetve 20 pontot.

Elemi és értékelésük:

- hangos olvasás – max. 3 pont
- első tétel: strukturált irodalmi feladat – max. 7 pont
- második tétel: strukturált irodalmi vagy nyelvi feladat – max. 7 pont
- beszédkultúra – max. 3 pont

Értékelési skálák:

1. Hangos olvasás (max. 3 pont)

- 0 pont: A jelölt visszautasítja a hangos olvasást. / A jelölt olvasása annyira akadozó, hogy zavarja a megértést.
- 1 pont: A jelölt folyékonyan olvas, de kevésbé tartja be a helyesejtés normáit. Rossz helyen tart szünetet. Nem tesz eleget a hangsúlyozás, hanglejtés és a beszédtempó követelményeinek.
- 2 pont: A jelölt folyékonyan és érthetően olvas, többnyire betartja a helyesejtés normáit. Jól tagolja szünetekkel a szöveget, többnyire eleget tesz a hangsúlyozás, hanglejtés és a beszédtempó követelményeinek.
- 3 pont: A jelölt folyékonyan és érthetően olvas, betartja a helyesejtés normáit, jól tagolja szünetekkel a szöveget, eleget tesz a hangsúlyozás, hanglejtés és a beszédtempó követelményeinek.

Kiegészítő utasítások:

- Régebbi korokból származó szövegeknél elegendő a folyékony olvasás.
- A sajátos nevelési igényű, súlyosan beszédhibás jelölteknek, akiket az Általános Érettségi Országos Bizottság végzéssel felmentett a hangos olvasás alól, 3 pontot ismerünk el.
- A sajátos nevelési igényű, kevésbé súlyos beszédhibás jelöltek esetében, akik rendelkeznek az Általános Érettségi Országos Bizottság végzésével, módosítjuk a kritériumot: hangos olvasáskor eltekintünk az akadozástól, illetve dadogástól, és az olvasásuk egyéb jellemzőire való tekintettel 1-3 pontig értékeljük őket.

2. Irodalmi és/vagy nyelvi feladatok (max. 7 pont)

- 0 pont: A jelölt nem felel./A jelölt nagyon szerény ismerettel rendelkezik, illetve sok tárgyi hibát követ el, így a pótkérdések sem segítik.
- 1 pont: A jelölt ismeretei szerények, illetve csak részben képes felidézni azokat, több tárgyi hibát is elkövet. A pótkérdések csak kis mértékben segítik.
- 2 pont: A jelölt – nagyjából pótkérdések segítségével – csak bizonyos alapvető ismeretanyag visszaadására képes, egy-két tárgyi hibát is elkövet.
- 3 pont: A jelölt ismeretei kielégítőek, problémamegoldása részleges, részben tudja hasznosítani a tanári segítséget.
- 4 pont: A jelölt ismeretei kielégítőek, képes őket a problémamegoldásban alkalmazni, és csak kis mértékben szorul tanári segítségre.
- 5 pont: A jelölt ismeretei megfelelőek, többnyire képes az önálló problémamegoldásra, jól alkalmazkodik a pótkérdésekhez.
- 6 pont: A jelölt ismeretei teljes egészében megfelelnek, képes az önálló problémamegoldásra, a szintetizálásban azonban némi tanári segítséget igényel.
- 7 pont: A jelölt ismeretei teljes egészében megfelelnek, képes szintetizálni, a tanár esetleges beavatkozásaiban a párbeszéd lehetőségét látja.

3. Beszédkultúra (max. 3 pont)

Ha a jelölt nem válaszol a kérdésekre, illetve nem megfelelő hangnemben nyilvánul meg, ennél a szempontnál nem kap pontot. A legalább egy kérdésre (nyelv, irodalom) többé-kevésbé megfelelő feleletért max. 3 pontot kaphat akkor is, ha egy másik kérdéstről világosan kijelenti, hogy arra a feltett pótkérdések ellenére sem tud felelni.

- 0 pont: A jelölt nem beszél vagy megfelelőhangnember, illetve nem a témáról beszél.
- 1 pont: A jelölt a beszédhelyzetnek nagyjából megfelelő nyelvi és nem nyelvi eszközöket választ, ám több nyelvhelyességi és helyesejtési hibát követ el. Mondat- /szövegszerkesztése csak részben megfelelő, rosszul artikulál és tagol, hangsúlyozása és hanglejtése sem mindig megfelelő. A beszélgetést nagyjából a vizsgáztató irányítja.
- 2 pont: A jelölt nagyjából a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi és nem nyelvi eszközöket választ, ám elkövet néhány nyelvhelyességi és helyesejtési hibát. Mondat- /szövegszerkesztése nagyjából megfelelő, eléggé tisztán artikulál és tagol, megfelelő hangsúlyozással beszél. Kevésbé önállóan vesz részt a beszélgetésben.
- 3 pont: A jelölt a beszédhelyzetnek megfelelő nyelvi és nem nyelvi eszközöket választ, köznyelvi kiejtéssel, megfelelő szókincset alkalmazva beszél, esetleges nyelvhelyességi hibáit kijavítja. Mondat- /szövegszerkesztése megfelelő, tisztán artikulál és tagol, megfelelő hangsúlyozással beszél. Önállóan vesz részt a beszélgetésben.

Megjegyzés: A kulturált és korrekt párbeszéd követelményeit a vizsgabizottság tagjai is kötelesek betartani.

3.3.3 Az általános érettségi vizsga osztályzata

Az általános érettségi vizsga összosztályzatát a három (1., 2. feladatlap, szóbeli vizsga) részben elért pontok összege alkotja.

A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága javaslatára az Általános Érettségi Országos Bizottság a vizsgán nyújtott teljesítmény alapján meghatározza az 1-től (elégtelen) 8-ig (kitűnő) terjedő skála osztályzatainak küszöbét.

Az értékelés módja a tavaszi és az őszi vizsgaidőszakban egyforma.

4 VIZSGATARTALMAK ÉS -CÉLOK

Az érettségi vizsga a tanterv törzsanyagának ismeretét és a kötelező célokban megfogalmazottak teljesítését méri.

4.1 Magyar nyelv

► Írásbeli vizsga

A jelölt elolvassa a 2. feladatlaphoz mellékelt szöveget.

Lehetséges szövegtípusok:

- beszámoló,
- ismertetés,
- ismeretterjesztő szöveg,
- használati utasítás,
- magán- és hivatalos levél,
- meghívó,
- pályázat,
- kérvény,
- önéletrajz,
- értesítés,
- közlemény,
- hír,
- tudósítás,
- interjú,
- riport,
- cikk,
- hirdetés,
- reklám.

Az olvasott szöveget elemzi és értelmezi úgy, hogy:

- meghatározza a szöveg keletkezésének körülményeit (szerző, címzett, a megjelenés helye és ideje...),
- meghatározza a szöveg célját, előrelátható hatását, illetve következményeit, a feladó és a címzett viszonyát,
- meghatározza a szöveg és az egyes szövegrészek tárgyát, illetve témáját, tételemondatát, témahálózatát, a téma kifejtésének módját,
- meghatározza a szövegtípust és a műfaji jellemzőket,
- értelmezi és értékeli a szöveg címét, (új) címet ad a szövegnek vagy a szövegrészeknek,
- megvizsgálja a szöveg szerkezetét, értelmezi és értékeli a szöveg tipográfiáját és vizuális elemeit,

- információkat keres, feltárja a ki nem fejtett tartalmakat,
- megvizsgálja a bekezdések és a mondatok közti kapcsolódást és a kapcsolóelemeket,
- feltárja és értelmezi a szöveg jelentésrétegeit,
- megkeresi az idegen szavak magyar megfelelőit vagy jelentéseit és fordítva,
- megállapítja egyjelentésű, többjelentésű, azonos és hasonló alakú szavak jelentését, és megfelelően alkalmazza őket,
- megállapítja (párosítja) állandósult szókapcsolatok jelentését és fordítva,
- megállapítja alkalmi szókapcsolatok jelentését, szavak átvitt és konkrét jelentését,
- felismeri a hangutánzó és hangfestő szavakat, valamint azok alkalmazásának célját és hatását,
- rokon és ellentétes jelentésű szavakat, alá- és fölérendelt fogalmakat keres,
- meghatározza hang (betű)kapcsolatok helyes ejtését és írását,
- tudja alkalmazni a hangrendi illeszkedés szabályait,
- meghatározza szavak szófaji értékét és szófaji jellemzőit, alkalmazza az alapszófajok írására vonatkozó szabályokat,
- a megadott követelményeknek megfelelően adott szófajú szavakat keres (pl. jelen idejű igéket), és azokkal műveletek végez (szóképzés, szóösszetétel, mondatalkotás),
- megadott szempontok alapján szavakat képez, összetett szavakat alkot, alkalmazza a helyesírási tudnivalókat,
- megkülönbözteti az egybe és külön írt szavak, illetve szószerkezetek jelentését, megfelelően alkalmazza őket mondatban,
- megfelelően ellátja a szavakat toldalékokkal, helyesen írja a toldalékolt szavakat,
- meghatározza a tulajdonnevek fajtáit, illetve adott fajtájú tulajdonneveket keres, ismeri és alkalmazza a rájuk vonatkozó helyesírási szabályokat,
- megállapítja szószerkezetek alá- és fölérendelt tagjait, a szószerkezeteket átalakítja (tag)mondattá és fordítva,
- megfelelően alkot vonzatos szerkezeteket,
- meghatározza szavak mondatbeli szerepét és viszonyát, megadott szavakkal adott szempontoknak megfelelően mondatot alkot,
- megállapítja egyszerű mondatok szerkezetét, minőségét, fajtáját a beszélő szándéka szerint, megadott szempont szerint mondatátalakítást végez (pl. kijelentőből felszólító, tagadó, egyszerűből összetett és fordítva...), alkalmazza a mondatközi és mondatvégi írásjelekre vonatkozó szabályokat,
- megállapítja összetett mondatok szerkezetét és fajtáját, megadott szempontok szerint mondatkiegészítést (pl. adott fajtájú mellékmondat) és mondatátalakítást (pl. következtető mellérendelésből magyarázó, alárendelésből mellérendelést...) végez, alkalmazza a mondatközi és mondatvégi írásjelekre vonatkozó szabályokat,
- szó szerinti és tartalmi idézetet ír, a szó szerinti átalakítja tartalmivá, és fordítva; alkalmazza a helyesírási tudnivalókat.

Megadott szempontoknak megfelelően (egy vagy két) szöveget alkot. Lehetséges szövegtípusok:

- beszámoló,
- felszólalás,
- leírás,
- jellemzés,
- elbeszélés,
- (tartalom)ismertetés,
- vázlat,
- magán- és hivatalos levél,
- meghívó,
- pályázat,
- kérvény,
- önéletrajz,
- értesítés,
- közlemény,
- hír,
- tudósítás,
- interjú,
- hirdetés,
- reklám.

► Szóbeli vizsga

A szóbeli vizsgán a jelölt hangosan felolvasson irodalmi művet vagy műrészletet, majd két kérdésre válaszol. Az első az olvasott műre vonatkozik, a második kérdés pedig a vizsgalapok 80%-án irodalmi, a maradék 20%-án pedig nyelvi kérdés.

A nyelvi kérdésekre válaszolva a jelölt:

- ismerteti a nyelvnek a társadalomban és az emberi gondolkodásban betöltött szerepét,
- megfogalmazza a jel és a jelrendszer fogalmát, a jelek főbb jellemzőit, ismerteti a nyelvi jeleket,
- bemutatja a kommunikációs folyamat tényezőit és funkcióit, a nem verbális kommunikáció jelenségeit,
- ismerteti a nyelvcsaládokat és a nyelvtípusokat,
- megfogalmazza ismereteit az uráli őshazáról, a nyelvrokonokról és az alapnyelvről (uráli, finnugor, ugor alapnyelv), időben és térben elhelyezi ezeket, bemutatja a magyar nyelv kialakulását,
- ismerteti a nyelvemlékeket,
- bemutatja az irodalmi nyelv kialakulását és a nyelvújítás szerepét,
- megfogalmazza ismereteit a magyar köz- és irodalmi nyelvről, valamint a regionális köznyelvről,

- ismerteti a magyar nyelvjárási régiókat, valamint vidékünk nyelvjárásának jellemzőit,
- megfogalmazza ismereteit a csoport- és rétegnyelvről, ismeri az érintett nyelvváltozatok használatának lehetőségeit,
- megmagyarázza az anyanyelv (első nyelv), második nyelv, idegen nyelv, többségi nyelv, kisebbségi nyelv és kétnyelvűség fogalmakat,
- ismerteti a Szlovéniában használatos nyelvek státuszát és helyzetét,
- ismerteti a magyar nyelv státuszát és helyzetét az anyaországban, valamint a határon túli közösségekben,
- bemutatja a magyar nyelv fontosabb kézikönyveit.

4.2 Világirodalom, magyar irodalom

A jelölt a több művel képviselt szerzők esetében minden mű elemzésekor, ill. értelmezésekor ismerteti a szerzői portré.

Tartalom, szövegek	Követelmények
A Biblia <i>Jónás proféta</i> <i>A tékozló fiú</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerteti a Biblia szerkezetét, etikai és irodalmi jelentőségét. Bemutatja és értelmezi a szöveget, ismeri a bibliai történet és a példázat műfaji jellemzőit.
Az antikvitás irodalma Homérosz: <i>Odüsszeia</i> Szapphó: <i>Aphroditéhoz</i> Szophoklesz: <i>Antigoné</i> Horatius: <i>Licinius Murenához</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerteti a görög és a római irodalom kialakulását, jellemzőit (műfajok, témák, hőstípusok), fontosabb képviselőit és műveiket. – Ismerteti a trójai mondakört és az eposz műfaji jellemzőit, a szövegrészt értelmezve bemutatja a művet és a hőseszményt. – A versértelmezés során ismerteti a klasszikus himnusz jellemzőit, megfogalmazza a görög lírában tükröződő új életérzést. – Ismerteti a thébai mondakört és a görög színházat. Bemutatja a dráma szerkezetét, erkölcsi kérdéseit és válaszait, jellemzi és értékeli az eltérő magatartásformákat és igazságokat; a szövegértelmezés során alkalmazza a tragédia, tragikum, tragikus hős és a katarzisz fogalmát. – Ismerteti a horatiusi életelveket, a verselemzés során bemutatja az óda műfaji jellemzőit, értelmezi a hajótoposzt.
A középkor Dante: <i>Isteni színjáték</i> <i>Halotti beszéd és könyörgés</i> <i>Ómagyar Mária-siralom</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Bemutatja a középkor világgképét, ismerteti az egyházi és a világi irodalom jellemzőit. – Bemutatja a művet mint a középkor enciklopédiáját, ismerteti a túlvilági utazást, az allegorikus kifejezőmódot és a számmisztikát. – Ismerteti a magyar irodalom kialakulását. Értékeli a megjelölt műveket mint nyelvemlékeket és mint irodalmi alkotásokat (prédikáció, himnusz).

Tartalom, szövegek	Követelmények
A reneszánsz	– Ismerteti a korszak jellemzőit, ennek során alkalmazza a reneszánsz, a humanizmus és a reformáció fogalmát is.
Petrarca: <i>Ti szerencsés füvek...</i>	– A versértelmezés során ismerteti a szonettet mint műformát.
Boccaccio: <i>Dekameron</i> (<i>A sólyom feláldozásának története</i>)	– Ismerteti a novellagyűjtemény szerkezetét és jelentőségét a kisepika fejlődésében, a novellát értelmezve ismerteti a reneszánsz értékrendet.
Shakespeare: <i>Rómeo és Júlia</i>	– Ismerteti az angol reneszánsz színházat és drámát. Feltárja a drámai viszonyrendszert, jellemzi és értékeli a megjelenített magatartásformákat, bemutatja a szerelmi tragédia reneszánsz vonásait.
Janus Pannonius: <i>Búcsú Váradtól</i>	– Ismerteti a reneszánsz és a reformáció kialakulását Magyarországon. A versértelmezés során ismerteti a műfaji (elégia) jellemzőket és a humanista értékrendet.
Balassi Bálint: <i>Hogy Júliára találá...</i>	– Ismerteti a magyar nyelvű líra kibontakozását, a versértelmezés során bemutatja a reneszánsz szerelmi líra jellemzőit.
A barokk	– Ismerteti a korszak jellemzőit, ennek során alkalmazza a barokk, rokokó, ellenreformáció és a jezsuita rend fogalmát is.
Zrínyi Miklós: <i>Szigeti veszedelem</i>	– Bemutatja a barokk eposzt, értelmezi a szigetváriak erkölcsi győzelmét.
A francia klasszicista dráma	– Ismerteti a klasszicista színházat és drámát. Feltárja a drámai viszonyrendszert, jellemzi és értékeli a megjelenített magatartásformákat, a műértelmezés során alkalmazza a komédia és a komikum fogalmát is.
Molière: <i>Tartuffe</i>	
A felvilágosodás	– Bemutatja a felvilágosodás eszméit, ismerteti a klasszicizmus és a szentimentalizmus jellemzőit, valamint az Enciklopédia jelentőségét.
Goethe: <i>Faust</i>	– Ismerteti a német klasszikát és a Sturm und Drang törekvéseit, a drámai költemény alapján bemutatja és értékeli a fausti embert.
Csokonai Vitéz Mihály: <i>Az estve</i>	– Ismerteti a költői portrét. A szövegértelmezés során ismerteti a költemény műfaját és témáját, kiemeli a felvilágosodás eszméit.
<i>A Reményhez</i>	– A szövegértelmezés során ismerteti a költemény műfaját és témáját, szerkezetét és hangnemét.
Berzsenyi Dániel: <i>A közelítő tél</i>	– Ismerteti a költői portrét. Az elégia (időszembesítő költemény) alapján értelmezi a magány és a mulandóság érzését és az évszaktoposzt.
Romantika és reformkor	– Ismerteti a romantika kialakulását és jellemzőit, bemutatja a reformkort, és megfogalmazza jelentőségét.
Byron: <i>Childe Harold zárándoklása</i>	– A szövegértelmezés során bemutatja a »byroni hőst«.
Puskin: <i>Anyegin</i>	– Bemutatja a verses regényt, a szövegértelmezés során jellemzi a felesleges ember típusát.

Tartalom, szövegek	Követelmények
Katona József: <i>Bánk bán</i>	– Bemutatja a nemzeti dráma többszintű konfliktusát, megvizsgálja a jellemelek rendszerét.
Kölcsey Ferenc: <i>Himnusz</i>	– Ismerteti a költői portrét. A versértelmezés során megvizsgálja a bűn és a bűnhődés motívumát.
Vörösmarty Mihály: <i>Csongor és Tünde</i>	– Ismerteti a költői portrét. Bemutatja a drámai költeményt, az allegorikus alakokat és az archetípusokat, valamint a népiesség és a romantika összefonódását a műben. A szövegértelmezés során megvizsgálja a létfilozófiai kérdéseket.
<i>Szózat</i>	– A versértelmezés során megvizsgálja a közösségi óda retorikus szerkezetét, az időszembesítés és a pátosz szerepét.
Petőfi Sándor: <i>A XIX. század költői</i>	– Ismerteti a költői portrét, valamint a romantika és a népiesség összefonódását az életműben. A szövegértelmezés során ismerteti a látomásköltészetből kibontakozó ars poeticát és az utópisztius programot.
<i>Szeptember végén</i>	– Bemutatja a szerelmi líra és a hitvesi költészet jellemzőit. A szövegértelmezés során ismerteti a párhuzamok és ellentétek rendszerét.
<i>Az apostol</i>	– Bemutatja az elbeszélő költeményt, ismerteti az apostol típusú hőst és a költő megváltozott történelemszemléletét, a belső monológ szerepét és a mű romantikus nyelvezetét.
Arany János: <i>Toldi estéje</i>	– Ismerteti a költői portrét, valamint a népies és a nemzeti költészet jellemzőit. Bemutatja az elbeszélő költeményt, a szövegértelmezés során megvizsgálja a megjelenített értékkonfliktust.
<i>Ágnes asszony</i>	– Ismerteti a balladák (egy- és többszólamú, lélektani és történelmi) jellemzőit. A szövegértelmezés során megvizsgálja a bűn és bűnhődés motívumát.
<i>Epilogus</i>	– A verset elhelyezi az életműben, értelmezi a létösszegző vers úttoposztát, ismerteti az önirónia szerepét.
Jókai Mór: <i>Az arany ember</i>	– Ismerteti az írói portrét és a romantikus regény jellemzőit. Bemutatja a regényt, megvizsgálja a szereplőket (vívódó, fejlődő hős) és motivációikat, ismerteti a regény romantikus és realista jegyeit.
Madách Imre: <i>Az ember tragédiája</i>	– Ismerteti a drámai költemény szerkezeti felépítését (bibliai és a történelmi színek) és alapkérdéseit, bemutatja a színek eszmevilágát és a főszereplőket.
A századvég irodalmából	– Ismerteti a realizmus és a naturalizmus kialakulását és jellemzőit, a realista próza jellemzőit.
Stendhal: <i>Vörös és fekete</i> vagy Balzac: <i>Goriot apó</i>	– A regényelemzés során ismerteti a realista (karrier-, lélektani) regény elbeszélői módszerét, a regénytér és a regényidő szerepét, bemutatja és értékeli a szereplőket.
Gogol: <i>A köpönyeg</i>	– A szövegértelmezés során bemutatja és értékeli a csinovnyikot, ismerteti a groteszk, a tragikomikum, a fantasztikum és a hangnemkeveredés szerepét.

Tartalom, szövegek	Követelmények
Dosztojevszkij: <i>Bűn és bűnhődés</i>	– A szövegértelmezés során ismerteti az eszme- és a polifonikus regény jellemzőit, bemutatja és értékeli a szereplőket.
Csehov: <i>Sirály</i> vagy Ibsen: <i>Babaszoba</i>	– A szövegértelmezés során ismerteti a századvégi (drámai, analitikus) dráma jellemzőit. Feltárja a drámai viszonyrendszert, jellemzi és értékeli a megjelenített magatartásformákat, értelmezi a szimbólumot.
Mikszáth Kálmán: <i>Az a fekete folt</i>	– Ismerteti az írói portrét és a mikszáthi elbeszélés jellemzőit. A szövegértelmezés során bemutatja és értékeli a paraszthóst.
A klasszikus modernség irodalma	– Ismerteti a klasszikus modernség világ- és emberképét, művészeti irányzatait (szimbolizmus, impresszionizmus, l'art pour l'art, szecesszió).
Baudelaire: <i>Kapcsolatok</i>	– A szövegértelmezés során ismerteti a szimbolizmus programversében megfogalmazódott új költői látásmódot, felismeri és ismerteti a szinesztéziát és a toposzokat.
Portrék a Nyugat első nemzedékéből	– Ismerteti a Nyugat szerepét és jelentőségét.
Ady Endre: <i>Góg és Magóg fia...</i>	– Ismerteti a költői portrét, bemutatja a költő szimbolista-szecessziós látásmódját. A szövegértelmezés során bemutatja ars poeticáját, programját, ismerteti a váteszszerep kérdését.
<i>A Hortobágy poétája</i>	– A szövegértelmezés során ismerteti a látomásszerű tájversek jellemzőit, a költő kritikai jellegű nemzetszemléletet, értelmezi a szimbólumokat.
<i>Héja-nász az avaron</i>	– A versértelmezés során bemutatja a Léda-szerelem ambivalenciáját, elemzi a héja-szerelem tragikumát kifejező szimbólumokat.
<i>Őrizem a szemed</i>	– A versértelmezés során bemutatja a Csinszka-versek jellemzőit, feltárja az életérzés disszonanciáját, rámutat a forma egyszerűségére.
<i>Nekünk Mohács kell</i>	– A versértelmezés során ismerteti a magyarság-versek jellemzőit, megvizsgálja a költő kritikai nemzettudatát.
Babits Mihály: <i>Ősz és tavasz között</i>	– Ismerteti a költői portrét. A verselemzés során értelmezi az évszaktoposzt és a szövegközöttséget, rámutat a számvetés szándékára.
<i>Jónás könyve</i>	– Értelmezi a szöveget, és ennek során alkalmazza a következő fogalmakat: elbeszélő költemény, parafrázis, küldetés és erkölcsiség, önvallomás, önirónia, nyelvi humor, archaizálás.
Kosztolányi Dezső: <i>Hajnali részegség</i>	– Ismerteti a költői portrét. Értelmezi a szöveget, és ennek során alkalmazza a létértelmező vers, a vallomásos és visszatekintő beszédhelyzet és a vendégléttudat fogalmakat.

Tartalom, szövegek	Követelmények
<i>Édes Anna</i>	– Értelmezi a regényt, és ennek során ismerteti a társadalmi és a lélektani regény jellemzőit, a keretes szerkezetet, bemutatja és értékeli a magatartástípusokat (érdekember, értékember).
Móricz Zsigmond: <i>Tragédia</i>	– Ismerteti az írói portrét. Értelmezi a novellát, és ennek során alkalmazza a következő fogalmakat: realizmus, naturalizmus, lélektaniség, folyamatos idővezetés, drámaiság.
<i>Rokonok</i>	– Értelmezi a regényt, és ennek során alkalmazza a következő fogalmakat: társadalmi regény, regényidő, regénytér, dzsentri, típusteremtés, rokoni világ.
Portrék a 20. század világirodalmából	– Ismerteti az avantgárd irányzatait (kubizmus, futurizmus, expresszionizmus, dadaizmus, szürrealizmus, konstruktivizmus).
Guillaume Apollinaire: <i>A megsebzett galamb és a szökökút</i>	– Értelmezi a szöveget, és ennek során ismerteti a képvers jellemzőit, az alkotó újszerűségét.
A 20. század irodalmának történelmi, szellemi, művészeti környezete	– Ismerteti a korszak jellemzőit, ennek során alkalmazza az újklasszicizmus, a neoavantgárd és posztmodern, a hagyomány és új kapcsolata, a válságtapasztalat és az egzisztencializmus fogalmakat.
Franz Kafka: <i>Az átváltozás</i>	– A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: az átváltozás motívuma, elidegenedés, a valószerű és a fantasztikum egybejárása, groteszk, a novella értelmezési lehetőségei.
Camus: <i>Közöny</i>	– Ismerteti az egzisztencializmust. A szövegértelmezés során megvizsgálja a lét abszurditásának kérdését.
Bertold Brecht: <i>Kurázsi mama és gyermekei</i>	– Ismerteti a modern (abszurd, epikus) dráma és színház jellemzőit. A szövegértelmezés során megvizsgálja a tézisdrámában alkalmazott elidegenítő technikák és a stációk (sorsok és magatartástípusok) szerepét.
Portrék az újabb kori magyar irodalomból	– Ismerteti a korszak irodalmi életének alakulását, jellemzőit (folyóiratok, három »T«, határon túli irodalom).
József Attila: <i>Tiszta szívvel</i>	– Ismerteti a költői portrét. A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: nemzedékvers, motívumok (hiány, tagadás, tisztaság), hatása, a tartalom és a forma ellentéte.
<i>Óda</i>	– A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: óda, szintézisvers, szerkezeti-gondolati egységek, motívumok, biológiai vízió.
<i>A Dunánál</i>	– A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: óda, programvers, Duna-kép, vízképzet, idő- és értékszembesítés, egyéni és közösségi sors.
Radnóti Miklós: <i>Hetedik ecloga</i>	– Ismerteti a költői portrét. A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: ekloga, párbeszédszerű monológ, idő- és értékszembesítés.
<i>Á la recherche...</i>	– A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: címértelmezés, számvetés, emlékezőhelyzet.

Tartalom, szövegek	Követelmények
Pilinszky János: <i>Apokrif</i> vagy Nagy László: <i>Ki viszi át a szerelmet</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerteti a költői portrét. A szövegértelmezés szempontjai: apokrif, világvége-látomás, a lírai én panasza, a létezés tárgykuma. – Ismerteti a költői portrét. A szövegértelmezés szempontjai: ars poetica, dal, váteszhagyomány, egzisztenciális hiányérzet, az értékek átmentése.
Németh László: <i>Iszony</i> vagy Örkény István: <i>Tóték</i>	<ul style="list-style-type: none"> – A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: énregény, tudatregény, elbeszélői nézőpont, regényidő, a cselekmény fordulópontjai, a tragédia okai, embertípusok. – A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: kisregény, regényidő, a cselekmény fordulópontjai, valószerű és abszurd keveredése, groteszk, deformáció, emberi magatartások (kiszolgáltatás-önfeladás, szökés, kivárás, lázadás).
Márai Sándor: <i>Egy polgár vallomásai</i> vagy <i>A gyertyák csonkig égnek</i>	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerteti az írói portrét. A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: vallomás, önéletírás, polgár, a humanista értékek őrzése és mentése; elbeszélői nézőpont, krízisregény, a cselekmény fordulópontjai, magatartásformák.
Kertész Imre: <i>Sorstalanság</i> vagy Esterházy Péter: <i>A szív segédigéi</i>	<ul style="list-style-type: none"> – A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: holokauszt-irodalom, elbeszélésmód és stílus, önéletrajziség és fikció, nevelési regény, főhős, a sorslehetőségtől való megfosztás. – A szövegértelmezést a következő szempontok szerint végzi: posztmodern, tipográfia, szövegköztiség, poétikai játék.
Határon túli magyar irodalom	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerteti egy szerzői portrét, vagy bemutatja a muravidéki magyar irodalmat.
Az irodalom határterületei	<ul style="list-style-type: none"> – Ismerteti a népszerű irodalom műfajait, az irodalom és a film, tévé kapcsolatát.

4.3 Irodalmi témakör, az irodalmi és a nyelvi tételek témajegyzéke

► Írásbeli vizsga

A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága a végzős évfolyam részére kijelöli az érettségi témakör irodalmi alkotásait, ismerteti a szakirodalmat és az egyéb forrásműveket. Az értekező és az elemző-értékelő iskolai irodalmi esszé alapjául szolgáló témakör tartalmazhat a tantervben nem szereplő műveket is. A kijelölt érettségi témakört a végzős évfolyam részére a tanév kezdete előtt, az általános érettségivizsga-naptárral összhangban az országos vizsgaközpont honlapján (www.ric.si) hozzuk nyilvánosságra.

► Szóbeli vizsga

Az irodalmi művek jegyzékét és a nyelvi kérdések kulcsfogalmait a végzős évfolyam részére a tanév kezdete előtt, az általános érettségivizsga-naptárral összhangban az országos vizsgaközpont honlapján (www.ric.si) hozzuk nyilvánosságra.

5 FELADATMINTÁK AZ ÍRÁSBELI VIZSGÁHOZ

5.1 Iskolai irodalmi esszé

MELLÉKLET

Figyelmesen olvassa el a szövegrészletet!

Emerencnek legtöbbször az az arca néz felém az Időből, amikor egyszer minden indulat nélküli hangon megkérdezte, nem untam-e még meg, hogy állandóan körötte ajánlkozom, és csak nézek rá ábrándosan, mintha megkérte volna a kezemet. Mit óhajtok tulajdonképpen: barátkozni vele, vagy becézni őt, mint egy rokont? "Magának más fogalmai vannak mindenről, mint nekem, magát megtanították ezer mindenre, mégse veszi észre, amire figyelnie kellene. Nem látja, hogy rám hiába villog, nekem senki se kell, aki nem tökéletesen az enyém? Maga mindenkit berakna egy dobozba, aztán mikor ki kell, azt veszi elő (...). Ha egyszer nem leszek, majd nézzen ki olykor a temetőbe, az elég, ha nem vállaltam azt az embert barátnak, mert férjnek óhajtottam, maga se játssza itt nekem azt, hogy maga az én meg nem született gyermekem. Én ajánlottam valamit, maga elfogadta, ahhoz, hogy megkapja azt a pár holmit, joga van, mert elvultunk egymással, ha néha ránk is jött a veszekedés. Majd kap valamit, nem is akármit, ha nem leszek, ez legyen elég, és azt se feledje, hogy beengedtem oda, ahova senkit. Ennél többet nem tudok felajánlani, mert bennem több nincs. Mit kívánna még? Főzök, mosok, takarítok, felneveltem magának Violát, nem vagyok én sem a halott anyja, sem a dajkája, sem a kispajtása. Hagyjon engem békében."

Voltaképpen igaza volt, csak nem esett jól mégsem. Annyi szívességet, amennyit kért, hogy holta után feloszlassam az állatkertjét, megtettem volna bárkinek, szívből reméltem, mire erre sor kerülne, apad vagy teljesen feloszlik a menaszéria, csak nem lesz olyan örült, hogy újabb állatokat fogadjon be, ez a kilenc is iszonyú. Igazán nem volt könnyű, csak éppen nem változtathattam rajta: tudomásul kellett vennem, kapcsolatunkat ő szabályozza, s a termosztát, amit beállít, takarékos és racionális. (...)

Ahogy az évek szálltak, így és ilyenné csontosodott a kapcsolatunk, Emerenc addig a határig tartozott hozzánk, ameddig ő megengedte, engem is változatlanul kinn fogadott az előtérben, akár más idegent, és soha többé nem engedett be a lakásába. Egyéb szokásain se változtatott, vállalt munkáit mind ellátta továbbra is, s bár láthatólag nem végezte már olyan frissen, a hóseprést se hagyta abba. Néha megpróbáltam kitalálni, mennyi lehet a reális vagyona, s gyanakodtam, Józsi öcsém fia az összegyűjtendő familiának immár egy öröklakásos társasházat is építtethet a kripta mellé. Emerenc differenciáltan jutalmazott bennünket: az alezredest nagyra becsülte, Viola megkapta a szívét, a férjem kifogástalan munkáját – ő még méltányolta is, hogy Emerenc visszafogott magatartása megfelelő korlátok között tartja vidéki, barátkozó hajlamomat –, engem élete eljövendő, döntő percének végrehajtandó feladatával bízott meg, s az igényt hagyta rám, ne gép lengesse a műben a gallyakat, technika, hanem valódi szenvedély – ez sok volt, Emerenc legfontosabb adománya, mégis kevésnek éreztem, mást is kívántam, szerettem volna például néha átölelni, mint anyámat valamikor, elmondani neki olyan dolgokat, mint senki másnak, olyasmit, amit anyám sem az eszével vagy műveltségével értett meg, hanem szeretete szenzorai közvetítették. De úgy mindenestül már nem kellettem neki, legalábbis azt hittem, nem kellek. Rég nyoma se volt már se neki, se valamikori otthonának, mikor egyszer az ezermesterné a nyakamba borult, látta a karomon a lemetszett kerti virágot, tudta, indulok a temetőbe. "Maga volt neki a szeme fénye, a lánya – mondta az ezermesterné –, kérdezzen meg bárkit a környéken, úgy hívta magát: a lány. Mit gondolt, kiről beszélt unos-untalan, mikor pihenni mégiscsak leült szegény? Magáról. De maga csak azt látta, hogy elcsalta meg eltiltotta a kutyát, azt már nem vette észre, hogy magának meg ő lett Violává."

*Szabó Magda: Az ajtó (részlet)
Európa Könyvkiadó, 2004. 166–170.*

Az alábbi két esszé közül válasszon egyet, majd választását jelölje x-szel a táblázatban!

A) "Szeressétek egymást!" (Jn, 13,34)

(Értekező iskolai irodalmi esszé Szabó Magda Az ajtó és John Steinbeck Egerek és emberek című regénye alapján)

Szempontok:

- Ismertesse a két regény témáját, valamint összehasonlíthatóságuk alapját!
- Mutassa be Emerenc és Lennie közös tulajdonságait! Vizsgálja meg legfontosabb emberi kapcsolataikat! Elemezze a hozzájuk legközelebb állók szerepét sorsuk fordulópontján!
- Fejtse ki, Ön szerint mennyire tudott megfelelni az író és George a szeretet parancsának! Foglaljon állást sorsdöntő tetteikkel kapcsolatban!

B) "...minél több embert ereszték magamhoz közel, annál számosabb csatornán áradhat felém a veszély." (Szabó Magda)

(Elemző-értékelő iskolai irodalmi esszé Szabó Magda Az ajtó című regényének részlete alapján)

Szempontok:

- Ismertesse a szövegrészlet témáját és elbeszélésmódját!
- Vizsgálja meg a szövegrészlet alapján a házvezetőnő két meglátását, értelmezze az író három fontosabb felismerését!
- Foglaljon állást a szövegrész zárógondolatának igazságtartalmában! Értelmezze a dolgozattit, majd ennek tükrében fejtse ki véleményét a szereplők kapcsolatának kölcsönösségéről!

A szempontok sorrendjét nem kötelező betartani.

Ügyeljen a dolgozat szerkezetére, valamint a stilisztikai és a nyelvi megformálásra!

A) Az értekező iskolai irodalmi esszé értékelésének szempontjai

A dolgozat címe: "Szeressétek egymást!" (János 13, 34)

A jelölt a dolgozatban a szempontoknak megfelelően megpróbálja elvégezni az alábbiakban leírtakat. A lehetséges tartalmi elemek feltüntetése nem jelenti azt, hogy valamennyinek szerepelnie kell a jelölt dolgozatában, és az ezektől eltérő minden jó megoldás is értékelendő.

Ismerteti a két regény témáját: 3 pont (**ismeret és megértés**).

0 pont: Nem, illetve rosszul ismerteti a regények témáját.

1 pont: Hiányosan, illetve csak részben jól ismerteti a regények témáját.

2 pont: Jól, de kevésbé lényegre törően ismerteti a regények témáját.

3 pont: Lényegre törően és pontosan ismerteti a regények témáját.

Pl.: Szabó Magda önéletrajzi ihletésű regénye két, szigorú elvek szerint élő asszony, az író, Magda és házvezetőnője, Emerenc egymásra találásának és elvesztésének története. Emerenc mindebbe belehal, az író pedig lelkiismeret-furdalását hordozza, mígnem kiírja magából a vívódásait. Az Egerek és emberek az amerikai Dél otthonlan idénymunkásainak világában mutatja be egy nagy erejű szellemi fogyatékos és társa küszködését, egymásrautaltságát és sorsszerű végzetét. Steinbeck azt ábrázolja, hogyan lehet megmaradni a sivár, embertelen környezet ellenére is embernek

Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.

Ismerteti az összehasonlíthatóság alapját: 3 pont (**ismeret és megértés**).

0 pont: Nem, illetve rosszul ismerteti az összehasonlíthatóság alapját.

1 pont: Felszínesen, illetve csak részben jól ismerteti az összehasonlíthatóság alapját.

2 pont: Jól, de kevésbé lényegre törően ismerteti az összehasonlíthatóság alapját.

3 pont: Lényegre törően és pontosan ismerteti az összehasonlíthatóság alapját.

Pl.: Párhuzamba állítható Emerenc és Lennie végzetes pusztulása, valamint a hozzá vezető úton a következők: mindketten sérültek, ennek következtében kiszolgáltatottak, Emerenc lelkiileg, Lennie szellemileg; másságuk mindkettőjüket elszigeteli, magányosak, mindketten védtelen állatok gondozásával, dédelgetésével

oldják magányukat, pótolják szeretetigényüket; egyikük környezete sem tudja megvédeni őket a pusztulástól: mindkettőjüket pártfogójuk "öli meg", iszonyú lelki szenvedést okozva ezzel önmaguknak.
Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.

Bemutatja Emerenc és Lennie közös tulajdonságait: 3 pont (**alkalmazás és elemzés**).

0 pont: Nem, illetve rosszul mutatja be a szereplők közös tulajdonságait.

1 pont: Felszínesen, illetve csak részben jól mutatja be a szereplők közös tulajdonságait.

2 pont: Jól, de kevésbé lényegre törően mutatja be a szereplők közös tulajdonságait.

3 pont: Jól, teljességre törekedve mutatja be a szereplők közös tulajdonságait.

Pl.: Mindketten jó emberek, ugyanakkor torz személyiségek is. A rendkívül bölcs Emerenc lelke a sorscsapások következtében sérült, míg Lennie születésénél fogva együgyű. Munkabírásuk szinte emberfeletti. Mindketten szeretik az állatokat, hiszen azok oldják magányukat, és kielégítik szeretetihányukat. Mindketten ragaszkodva szeretnek: Emerenc az írónőt, Lennie George-ot.

Megvizsgálja Emerenc és Lennie legfontosabb emberi kapcsolatát: 6 pont (**alkalmazás és elemzés**).

Egy-egy kapcsolat vizsgálata 3-3 pont.

0 pont: Nem, illetve rosszul vizsgálja meg a szereplő legfontosabb emberi kapcsolatát.

1 pont: Felszínesen, ill. csak részben jól vizsgálja meg a szereplő legfontosabb emberi kapcsolatát.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan vizsgálja meg a szereplő legfontosabb emberi kapcsolatát.

3 pont: Teljességre törekedve, árnyaltan vizsgálja meg a szereplő legfontosabb emberi kapcsolatát.

Pl.: Emerenchez az írónő áll legközelebb, akinek húsz éven át, élete végéig a házvezetőnője lesz. Kapcsolatukban titkoltan benne rejtett az anya-lány viszony is: háztartási alkalmazotti szerepét meghaladóan lép be az írónő életébe, valójában "meg nem született" gyermekének tekinti őt. Ismerősei előtt a lánygyermekre vonatkozó korabeli szóval utal munkaadójára: "a lány". Amikor bevezeti az írónőt életének titkaiba (lakásába), jelzi, feltárta szívét, és magányát is meg akarja osztani vele.

Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám az elemzés mélységével arányosan adható meg.

Pl.: A Lennie-George kapcsolatot bevallottan és mélyebben jellemzi a felnőtt-gyermek viszony, Lennie szellemi elmaradottsága miatt. George gondoskodik Lennie-ről, irányítja őt, és felelősséget vállal érte. Lennie, amennyire tud, teljes hálával és engedelmességgel kötődik George-hoz, mert megtapasztalta és tudja, hogy George nem hagyja el, törődik vele, megvédi őt saját tudatlanságával és ösztönerővel szemben is (pl. esete a vörösrűhás lánnyal). George tehát – bár Lennie tudatlanságával és néha engedetlenségével veszélybe sodorja mindkettőjüket – lelkiismeretbeli feladatának tekinti, hogy vigyázzon e gyermek-férfire, aki egy kissé oldja az ő magányát is.

Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám az elemzés mélységével arányosan adható meg.

Elemzi a szereplőkhöz legközelebb álló ember szerepét sorsuk fordulópontján: 6 pont.

Egy-egy elemzés 3-3 pont.

0 pont: Nem, illetve rosszul elemzi a szereplőkhöz legközelebb álló szerepét.

1 pont: Felszínesen, illetve csak részben jól elemzi a szereplőkhöz legközelebb álló szerepét.

2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan elemzi a szereplőkhöz legközelebb álló szerepét.

3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve elemzi a szereplőkhöz legközelebb álló szerepét.

Pl.: Sorsa fordulópontján, betegágyán Emerenc úgy látja, hogy az írónő odaadó szeretetének gátja művészi sikereinek elsőbbsége: az idős asszony válságos állapota ellenére elutazik Athénba, majd kegyesen azt hazudja, hogy a macskákat ellátta, lakását kitakarította. Az írónő később kénytelen felfedni az igazságot (a lakás fertőtlenítése), ekkor a nemrég még meghatódott öregasszony lelkiereje elapad, zavarodottságában haza akar menni, de végez vele a szívbombólia.

Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám az elemzés mélységével arányosan adható meg.

Pl.: George szerepe Lennie sorsának két fordulópontján is meghatározó. Amikor rádöbben arra, hogy visszaélt Lennie együgyűségével, őszintén megszerette, és teljes egészében el tudta fogadni őt, mindenütt védelmére kelt. Lennie sorsának második, végzetes fordulópontja: rémületében halálra szorítja Curly feleségét, ekkor George – a "gyilkolás" vádját is vállalva – nem tehet mást, mint megmenti őt Curlyék brutális bosszújától.

Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám az elemzés mélységével arányosan adható meg.

Kifejti véleményét arról, mennyire tudtak megfelelni a szereplők a szeretet parancsának: 6 pont. Egy-egy vélemény kifejtése 3-3 pont (**szintézis és értékelés**).

0 pont: Nem fejt ki véleményét.

1 pont: Felszínesen fogalmazza meg véleményét.

2 pont: Jól, de kevésbé meggyőzően fejt ki véleményét.

3 pont: Teljességre törekedve, meggyőzően fejt ki véleményét.

A jelölt véleményét, illetve meglátását akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár nem ért egyet vele. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.

Állást foglal a szereplők sorsdöntő tetteivel kapcsolatban: 3 pont (**szintézis és értékelés**).

0 pont: Nem foglal állást a kérdésben.

1 pont: Felszínesen fogalmazza meg állásfoglalását.

- 2 pont: Jól, de kevésbé meggyőzően fogalmazza meg állásfoglalását.
3 pont: Teljességre törekedve, meggyőzően fogalmazza meg állásfoglalását.

A jelölt véleményét, illetve meglátását akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár nem ért egyet vele. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.

B) Az elemző-értékelő iskolai irodalmi esszé értékelésének szempontjai

A dolgozat címe: "...minél több embert éreztek magamhoz közel, annál számosabb csatornán áradhat felém a veszély." (Szabó Magda)

A jelölt a dolgozatban a szempontoknak megfelelően próbálja elvégezni a leírtakat. A lehetséges tartalmi elemek feltüntetése nem jelenti azt, hogy valamennyinek szerepelnie kell a jelölt dolgozatában, és az ezektől eltérő minden jó megoldás is értékelendő.

Ismerteti a szövegrészlet témáját: 3 pont **(ismeret és megértés)**.

- 0 pont: Nem, illetve rosszul ismerteti a szövegrészlet témáját.
1 pont: Hiányosan, illetve csak részben jól ismerteti a szövegrészlet témáját.
2 pont: Jól, de kevésbé lényegre törően ismerteti a szövegrészlet témáját.
3 pont: Lényegre törően és pontosan ismerteti a szövegrészlet témáját.

Pl.: A szövegrészletben Magda, a regénybeli író nő visszatekint házvezetőnőjével, Emerencsel való kapcsolatára, elemzi kettejük viszonyát, valamint a házvezetőnőnek másokhoz való viszonyulását.

Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.

Ismerteti a szövegrészlet elbeszélismódját: 3 pont **(ismeret és megértés)**.

- 0 pont: Nem, illetve rosszul ismerteti az elbeszélismódot.
1 pont: Hiányosan, illetve csak részben jól ismerteti az elbeszélismódot.
2 pont: Jól, de kevésbé lényegre törően ismerteti az elbeszélismódot.
3 pont: Pontosán, lényegre törően ismerteti az elbeszélismódot.

Pl.: A szemelvény elbeszélője az író nő képzeletbeli beszédtársának Emerencsel való kapcsolatát egyes szám első személyben elemzi és értelmezi, a beszélt nyelv fordulatait alkalmazva. Az önelemzés és a belső vívódás ábrázolása során nem alkalmaz párbeszédet, ám az író nő a szemelvény első részében hosszan idézi házvezetőnője okfejtését, a zárógondolatban pedig az ezermesterné szavait idézve megerősíti önmarcangolásának megalapozottságát.

Vagy ugyanez másképpen. A pontszám az ismertetés kifejtettségével arányosan adható meg.

Megvizsgálja a házvezetőnő meglátásait: 6 pont. **(alkalmazás és elemzés)**.

Egy-egy meglátás elemzése/értelemezése 3-3 pont.

- 0 pont: Nem, illetve rosszul vizsgálja meg a házvezetőnő meglátását.
1 pont: Felszínesen, illetve csak részben jól vizsgálja meg a házvezetőnő meglátását.
2 pont: Jól, de kevésbé árnyaltan vizsgálja meg a házvezetőnő meglátását.
3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve vizsgálja meg a házvezetőnő meglátását.

Pl.: Emerenc nagyon szigorúan és határozottan kijelöli az író nővel való kapcsolatának határait. Kifejti, hogy kettejük között óriási a különbség, és az író nő műveltsége ellenére sem látja meg a lényegét: *...nekem senki se kell, aki nem tőkéletesen az enyém*, és állásfoglalását azzal erősíti meg, hogy a szeretett férfiről is lemondott, mert az csak barátnak, nem feleségnek akarta őt. Az író nőnek felrója, emberi kapcsolataiban az érdek vezeti: *Maga mindenkit berakna egy dobozba, aztán mikor ki kell, azt veszi elő...*

Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám a bemutatás kifejtettségével arányosan adható meg.

Pl.: Emerenc kifejti: a hosszú évek során a viszályok ellenére is jól elváltak egymással; az író nőnek nem szabad megfélemlenie arról, hogy mindenki közül őt engedte magához legközelebb, amikor – beengedve őt a szobába – feltárta előtte legféltettebb titkát. Ugyanakkor határozottan figyelmezteti és emlékezteti is: *ne játssza itt nekem azt, hogy maga az én meg nem született gyermekem. Én ajánlottam valamit, maga elfogadta... Ennél többet nem tudok felajánlani, mert bennem több nincsen*. Felszólítja, tartsa tiszteletben akaratát: *Hagyjon engem békében*. *Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva, legalább két gondolatkör vizsgálata alapján. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.*

Értelmezi az író nő három fontosabb felismerését: 9 pont **(alkalmazás és elemzés)**.

Egy-egy felismerés értelmezése 3-3 pont.

- 0 pont: Nem, illetve rosszul értelmezi az író nő felismerését.
1 pont: Felszínesen, illetve csak részben jól értelmezi az író nő felismerését.
2 pont: Jól, de kevésbé lényegre törően értelmezi az író nő felismerését.
3 pont: Árnyaltan, teljességre törekedve értelmezi az író nő felismerését.

Pl.: Az író nő felismerte: Emerencnek voltaképpen igaza volt kettejük kapcsolatát illetően, de őt az általa kijelölt határok zavarták: rosszul esett neki, hogy nem engedte őt közelebb magához, hogy hozzá is úgy viszonyult, mint másokhoz. Nehezen vette tudomásul, hogy kapcsolatukat *ő szabályozza, s a termosztát, amit beállít, takarékos*

és *racionalis*. Némi sértődöttséggel csak azt érezte, hogy Emerenc kizárja őt a világból. Nem értette meg, milyen sokat jelent, hogy holta után a macskák sorsát rá bízta, nem másra.

Pl.: Emerenc mindenkivel távolságtartó volt, és még a hozzá közel állókhoz is *differentiáltan* viszonyult: *az alezredest nagyra becsülte, Viola megkapta a szívét, a férjem kifogástalan munkáját, ...engem élete eljövendő, döntő percének végrehajtandó feladatával bízott meg*. A jelentéktelennek tűnő kérésen kívül, miszerint gondoskodják a macskákról, Emerenc a művész követendő útját kijelölve súlyos terhet rótt az írónőre: *...ne gép lengesse a műben a gallyakat, technika, hanem valódi szenvedély*. Ez volt Emerenc legfontosabb adománya, de az írónő akkor ezt nem ismerte fel.

Pl.: Az írónő most már belátja, Emerenc a tőle telhető legtöbbet adta neki, de ő akkor mást is várt tőle. Szerette volna, hogy bizalmas, egyfajta anya-lány kapcsolat is legyen köztük, szerette volna ekképpen is kimutatni iránta érzett szeretetét: *...szerettem volna például néha átölelni, mint anyámat valamikor, elmondani neki olyan dolgokat, mint senki másnak, olyasmit, amit anyám sem az eszével vagy műveltségével értett meg, hanem szeretete szenzorai közvetítették*. Nem vette észre, hogy Emerenc mindennek ellenére lányaként szerette őt, és úgy érezte: *...úgy mindenestül már nem kellettem neki, legalábbis azt hittem, nem kellek. Vagy ugyanez másképpen megfogalmazva. A pontszám az értelmezés kifejtettségével arányosan adható meg*.

Állást foglal a szövegrész zárógondolatának igazságtartalmának kérdésében: 3 pont **(szintézis és értékelés)**.

0 pont: Nem foglal állást a kérdésben.

1 pont: Felszínesen fogalmazza meg állásfoglalását.

2 pont: Jól, de kevésbé meggyőzően fogalmazza meg állásfoglalását.

3 pont: Teljességre törekedve, meggyőzően fogalmazza meg állásfoglalását.

A jelölt véleményét, illetve meglátását akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár nem ért egyet vele. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.

Értelmezi a dolgozattitelt: 3 pont **(szintézis és értékelés)**.

0 pont: Nem, illetve rosszul értelmezi a dolgozattitelt.

1 pont: Felszínesen, illetve csak részben jól értelmezi a dolgozattitelt.

2 pont: Jól, de kevésbé lényegre törően értelmezi a dolgozattitelt.

3 pont: Árnaltan, teljességre törekedve értelmezi a dolgozattitelt.

Pl.: Emerenc mindenkit elveszített, akit valaha is szeretett. A sorscsapások következtében zárkózottá vált, többé már nem akart szenvedni, ezért szeretni sem. A magányt, a kóbor macskák társaságát és a rászorultak megsegítését választotta: most már csak így akart szeretni élete végéig. Azonban az írónő áttörte Emerenc felépített magányfalát, így most ő válik a szenvedés és a csalódás újabb veszélyforrásává.

Vagy más megfelelő. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.

Kifejti véleményét a szereplők kapcsolatának kölcsönösségéről: 3 pont **(szintézis és értékelés)**.

0 pont: Nem fejt ki véleményét a kérdéstről.

1 pont: Felszínesen fejt ki véleményét a kérdéstről.

2 pont: Jól, de kevésbé meggyőzően fejt ki véleményét a kérdéstről.

3 pont: Árnaltan, teljességre törekedve fejt ki véleményét a kérdéstről.

A jelölt véleményét, illetve meglátását akkor is tiszteletben kell tartani, ha az értékelő tanár nem ért egyet vele. A pontszám a kifejtettség mértékével arányosan adható meg.

Megjegyzés:

- Két tárgyi tévedésért levonunk 1 pontot.
- A szerkezetre, a nyelvhelyességre és a helyesírásra az érettségi követelményrendszer kritériumai alapján.
- Legfeljebb 20 pont adható.
- A feladatlap szempontjai a dolgozat szerkezetének egy lehetséges változatát jelentik, a jelöltnek nem feltétlenül szükséges a sorrendet követnie.

5.2 Nem művészi szöveg elemzése

Az alábbiakban csak néhány lehetséges feladattípust mutatunk be, rajtuk kívül a 2. feladatlap más feladattípusokat is tartalmazhat.

MELLÉKLET

Élő irodalom, nem érinthetetlen szövegek

Arany Mihály

2009. június 12., péntek

(1.) A könyvhét keddi vendége volt Lackfi János, író, költő, műfordító, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanára, számos más munkája mellett ezidáig hét gyermekkönyv szerzője. A könyvhéten Vörös Istvánnal közösen írt *Apám kakasa* című kötetét mutatta be. Erről, valamint a könyvekről és az irodalomról is faggattuk Lackfi Jánost.

(2.) – Itt vagyunk az *Apám kakasa* című könyvének könyvheti bemutatóján, és a Somogyi-könyvtár gyerekkönyvtárából érkezett ide. Hogyan fogadták a gyerekek az új verseskötetet?

– Nagyon jó volt a hangulat. Először is vidéken, Szeged környékén kezdtük a kötet bemutatását, Zákányszéken két osztály, összesen mintegy hatvan harmadik–negyedik osztályos gyerek, Balástyán pedig közel 150 érdeklődő kiskamasz, ötödik–hatodik–hetedik osztályosok gyűltek össze az iskola tornatermében. Szegeden pedig második, harmadik és negyedik osztályosokból 120 gyermekkel találkozhattunk.

(3.) – Vörös Istvánnal közösen írt új kötetükben klasszikus magyar gyermekversek átirat változatait publikálták. Hogyan ragadhatjuk meg pontosan ezeknek a versikéknek a műfaját?

– *Gálvölgyi János*, aki Budapesten bemutatta a könyvet, úgy fogalmazott, hogy ezek paródiák, és tulajdonképpen igaza is van, hiszen ő ilyen szemmel nézi a kötetet. De nem mindegyik átiratunk "ádázul humoros", viszont valóban vannak kifejezetten ilyen, a humorra és a komikumra épülő darabok.

(4.) – Mi adta a kötethez az ötletet?

– Van az emberben egyfajta "zizegés", a fejben ott dolgoznak a régi sorok, amiket talán még óvodában, vagy otthon hallottunk, hogy "*Háp, háp, háp, jönnek a kacsák...*", vagy "*Bóbita, bóbita táncol*" – ezek ott élnek az ember belső dobozában, és egészen váratlanul tudnak felbukkanni. Ezekre a "belső dübnyögőkre" akartunk mi új változatokat kínálni. Jártam olyan helyen is vidéken, ahol már nem voltak meg az eredeti versek. Ilyen módon egyfajta olyan missziót is betölthet ez a kötet, amire nem is gondoltunk, hogy esetleg magukat a klasszikus gyerekverseket – *Petőfi, Arany, Babits, József Attila* egyes költeményeit – ezek csempészhetik be a mai gyerekek polcára. Ha ilyen küldetést teljesíthetünk, az egy külön öröm.

(5.) – Itt vagyunk a könyvhéten, ami mindig alkalom arra is, hogy elgondolkodjunk az olvasás és a könyvek sokat hangoztatott térvészteséről. Mit gondol, az irodalom szerepének csökkenése mire vezethető vissza?

– Nekem van egy keresetlen véleményem arról, hogy miért tanítjuk rosszul az irodalmat általában – és itt most nem a létező jó és küldetéstudatos tanárokról beszélek, akik mindezek ellenére átmentik az irodalmat. Nagyon sok irodalomkönyvünk egészen hibás szemléleten alapul, nevezetesen azon, hogy a diák nem más, mint egy még teljesen ki nem fejlődött irodalomtörténész, akinek még bizonyos szervei ugyan hiányoznak, de majd kinőnek. Addig is mindenesetre megtanítjuk neki lebutítva azt a csontvázat, amire majd a pompázatos építményt ráraghatja.

(6.) – Pedig nem mindenki szeretne irodalmár lenni.

– Így van, ehhez a szemlélethez képest, mint gyakori kérdéseimből kiderül, elenyésző azok száma, akik valóban bölcsésznek készülnek. A többi fiatal nagy százalékát sikerül teljesen elveszíteni az

Lackfi János költő, író, műfordító, tanár, Nyugat-kutató, fotós. Első publikációja még diák korában, 1987-ben jelent meg. Az ELTE BTK magyar–francia szakán szerzett diplomát, majd az ELTE Magyar Irodalomtörténeti Tanszékén doktorált. 1999 óta a Nagyvilág című folyóirat, 2000-től a Dokk.hu internetes folyóirat szerkesztője, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Francia Tanszékének adjunktusa (1996-tól), a Kreatív Írás Program egyik vezető oktatója Vörös István mellett. Hét verseskötet, két kisregény, egy regény, húsz műfordításkötet, hét gyermekkönyv szerzője.

irodalom számára, holott az irodalomnak nemcsak arra van szüksége, hogy egymás között öt ember kicserélje a gondolatait. Kell az irodalomnak a közönség, és azt gondolom, hogy ez a közönség valójában létezik, és az internet, amit szeretünk annyit szidni, nagyon sok olvasót szerez az irodalomnak, ha az irodalom hozzáférhető, érthető, fogyasztható formában elérhető a neten.

- (7.) – **Őn a saját honlapján számos versét közzé szokta tenni, az Apám kakasából is olvasható ízelítő.**
– A honlapomon az én írásaimnak havi hétezer olvasója van. Amikor ma 1000–1500, vagy 2–3000 példányban jelennek meg maximum verseskötetek, akkor azt gondolom, hogy ez nem egy rossz arány. Sokszor szeretünk inkább sírni a tettek helyett, és azt gondolom, hogy az irodalom tettei közé tartozik talán az is, hogy az ember valamilyen módon előadja azt: kicsit irodalmi "stand up comedy"-szerűen, ha ért hozzá, tudja és kedve van hozzá, hiszen ez nem kényszer.
- (8.) – **És önnek van kedve.**
– Nekem van kedvem, és szeretem is csinálni: ezek után a diákok már egészen máshogy nyúlnak a könyvhöz, amelyből már kilépett egy élő ember. 10–15 helyen voltam már választható érettségi tétel, és ilyen helyeken is tartottam előadást: ilyenkor a közönség részéről az a felhőborító tapasztalat, hogy az irodalom él és visszabeszél.
- (9.) – **Ezt akarja mondani az Apám kakasa is?**
– A könyvheti könyvünkkel is azt akartuk megmutatni, hogy az irodalom él és beszél, gyúrható és továbbalakítható. Az lenne a legjobb, ha mindenki kialakítaná a saját "anyja tyúkját" és a saját bóbítóját, nem pedig szakrális szövegnek tekintve leborulnánk előtte, és koszorút dobnánk rá: "nem lehet közöd hozzá, gyerek, ha hozzáérsz, letöröm a kezed szárát..." Ez olyan, mintha egy agyagzó szakkörben tilos lenne hozzányúlni az agyaghoz, legfeljebb telepatikus ráhatásokkal. Nem szabad: nagyon át kellene alakítani ilyen "kézműves szemszögből" is az irodalmat, és akkor azt hiszem, többen éreznék kedvet, ahhoz hogy – ha nem is feltétlenül írjanak, de – olvassanak verseket.

5.2.1 Zárt végű feladatok

► Feleletválasztó kérdések

Karikázza be, hogyan keletkezett az aláhúzott szó!

... hogy elgondolkodjunk az olvasás és a könyvek sokat hangoztatott tévesztéséről.

- A képzéssel
- B idegen nyelvből való átvétellel
- C összetétellel
- D rövidítéssel

(1 pont)

Megoldás és pontozás

A

A helyes megoldásért 1 pont jár.

► Igaz/hamis állítások

Jelölje a megfelelő betű bekarikázásával, hogy a következő állítások a költő álláspontja szerint igazak (I) vagy hamisak (H)!

Az Apám kakasa kötet egyik küldetése, hogy a gyermekek megismerjék a klasszikus gyermekverseket. I / H

Azért szeretik kevesen az irodalmat, mert az iskolában elsősorban irodalomtörténetet tanítanak. I / H

Az internet csak csökkentheti az irodalom iránti érdeklődést. I / H

Az író kizárólagos feladata az írás, az irodalom népszerűsítése nem tartozik rá. I / H

(4 pont)

Megoldás és pontozás

I, I, H, H

Minden helyes megoldás 1 pont.

► Kiegészítés

Egészítse ki megfelelően az alábbi mondatokat a megadott idegen szavakkal! Ha kell, toldalékolja is a szavakat!

paródia, humor, komikum

Kevés embernek van igazán jó _____.

Varró Dániel nagyon sok verse Petőfi-_____.

Az igazi vígjáték teli van _____.

(3 pont)

Megoldás és pontozás:

humora, paródia, komikummal

Minden helyes megoldás 1 pont.

► Válaszok illesztése

Milyen mondatok az alábbiak? Írja a mondatok előtti vonalra a megfelelő válasz betűjelét! (Egy betűt akár többször is beírhat.)

_____ A könyvhét keddi vendége volt Lackfi János, író, költő, műfordító, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem tanára.

_____ Nekem van egy keresetlen véleményem arról, hogy miért tanítjuk rosszul az irodalmat.

_____ Szegeden pedig második, harmadik és negyedik osztályosokból 120 gyermekkel találkozhattunk.

_____ Nekem van kedvem, és szeretem is csinálni.

- A egyszerű mondat
- B kapcsolatos mellérendelés
- C okhatározói mellékmondatú alárendelés
- D magyarázó mellérendelés
- E állandó határozói mellékmondatú alárendelés

(4 pont)

Megoldás és pontozás

A, E, A, B

Minden helyes megoldás 1 pont.

► Sorrendbe állítás/csoportosítás/besorolás

Számozással 1-től 4-ig jelölje, milyen sorrendben követik egymást a felsorolt témák a szövegben!

_____ az Apám kakasa versei születésének okai

_____ az Apám kakasa verseinek műfaja

_____ az irodalomtanítás kudarcának okai

_____ az Apám kakasa vidéki bemutatói

(2 pont)

Megoldás és pontozás

3., 2., 4., 1.

Teljes egészében jó válasz: 2 pont; 1 hibával 1 pont.

► Hibajavítás

Javítsa ki az alábbi mondat helyesírási hibáit!

Márciusban Lendvára látogat Lackfi János és a könyvtárban találkozik a közép iskolás diákokkal is.

(2 pont)

Megoldás és pontozás

Márciusban Lendvára látogat Lackfi János, és a könyvtárban találkozik a középiskolás diákokkal is.

Minden helyes hibajavítás 1 pont, összesen 2 pont. Minden hibás javításért 1 pontot levonunk a nulláig.

► Rövid válaszok

Ki az a személy, akivel a költő két "munkában" is együttműködött? Írja a teljes nevét a vonalra!

(1 pont)

Megoldás és pontozás

Vörös István

A helyes válasz 1 pont.

5.2.2 Félig nyílt végű feladatok

► Hosszabb válaszok

Magyarázza meg a cím jelentését! Fejtse ki, Ön szerint miért kapta a szöveg ezt a címet!

(4 pont)

Megoldás és pontozás

Magyarázat: Az irodalom nem érinthetetlen, hanem hozzá szabad nyúlni.

A teljes válaszáért 2 pont, a részben jóért 1 pont jár.

A címadás indoklása: A költőnek ez a hitvallása.

A tömör, megfelelő indoklásért 2 pont, a részben jóért 1 pont jár.

► Strukturált feladatok

1.1 Egészítse ki a riporterre vonatkozó mondatot!

A riporter kétféleképpen viszi tovább a beszélgetést: _____ és
_____ mondatokkal.

1.2 Magyarázza meg, az alábbiakban idézett esetben miért nem kérdez a riporter!

Pedig nem mindenki szeretne irodalmár lenni.

(4 pont)

Megoldás és pontozás

1.1 kérdő, kijelentő

Minden helyes megoldás 1 pont.

1.2 Magyarázat: pl.: Mert ez tény, nem kérdés.

A helyes, tömör válaszáért 2 pont, a kevésbé jól megfogalmazott, ill. a részben jó válaszáért 1 pont jár.

5.2.3 Nyílt végű feladatok

Az egyes szempontok (tartalom, szerkezet, stílus, nyelvhelyesség) pontszáma szövegtípusonként változó.

► Rövid szöveg alkotása (irányítottabb)

Foglalja össze a beszélgetést max.10 mondatban az alábbi vázlatpontok alapján!

- A beszélgetés létrejöttének körülményei
- Az Apám kakasa című kötet
- A költő véleménye az irodalomtanításról
- Az irodalom népszerűsítésének lehetőségei
- A költő "hitvallása"

(10 pont)

Megoldás és pontozás

Pl.: Arany Mihály a könyvhéten beszélgetett Lackfi János költővel, műfordítóval. A költő Vörös Istvánnal közösen írt Apám kakasa című kötetét mutatta be a közönségnek. A kötetben klasszikus magyar gyermekversek átirat változatai olvashatók. Vannak köztük nagyon humoros versek is. Lackfi szerint ezekkel az átiratokkal népszerűsítik az eredeti, már feledésbe merült verseket is. Az a véleménye, hogy az irodalmat nem érinthetetlen szentségnek kell tartani, hanem emberközelivé kell tenni. Erre azonban a kronologikus irodalomtanítás nem képes. A költőknek, íróknak az irodalom népszerűsítése érdekében élniük kell az internet adta lehetőségekkel, sőt, célszerű lenne akár egy »stand up comedy«-ben élőben előadniuk műveiket. Ő maga közzéteszi verseit az interneten, és gyakran találkozik az olvasókkal. Meggyőződése, hogy ilyen módon, ha író embereket nem is, de olvasókat lehet nevelni.

Tartalom: 6 pont

Szerkezet: 2 pont

Nyelvezet: 2 pont

Maximális tartalmi pontszám akkor adható, ha minden vázlatpont kapcsán helyes megállapítást tesz a válasz. A pontszám a tartalmi, szerkezeti, nyelvhelyességi és helyesírási megfeleléssel arányosan adható meg.

► Rövid szöveg alkotása (kevésbé irányított)

Fejtse ki véleményét 150–200 szóban az iskolai irodalomtanításról megfogalmazott gondolatokról! Véleménykifejtésében támaszkodjon saját tapasztalataira is! Írásának címet is adjon!

(20 pont)

Megoldás és pontozás

Pl.: Temeti-e az irodalmat az irodalomtanítás?

Teljes egészében egyetértek Lackfi Jánosnak az irodalomtanításról kifejtett nézeteivel. Mivel irodalommal szinte kizárólag az iskolában foglalkoznak a fiatalok, nagyon fontos, milyenek az irodalmi művekkel való találkozások. Élményt jelentenek-e a diákoknak, vagy teljesen hidegen hagyják lelki- és érzelemvilágukat. Én nem tartozom sem a könyveket falók, sem a könyveket gyűlölők társaságába. Úgy gondolom, hogy vannak olyan regények, versek, amelyeket illik ismerni. Ebből kifolyólag többnyire elolvastam a házi olvasmányként kijelölt műveket. Jólesik, ha valaki a Légy jó mindhaláligról, A Pál utcai fiúkról beszél, tudom követni a mondanivalóját, mert én is olvastam ezeket. Bizonyára nagy érdeme volt ebben általános iskolai magyartanárnőmnek, aki úgy mesélte el az említett regények egy-egy részletét, hogy kedvet kaptunk (igaz, nem mindenki) az olvasáshoz. Szerintem fontos, hogy az irodalomtanár szeresse az irodalmat, hiszen csak ebben az esetben tudja diákjait is olvasásra lelkesíteni. Egy évig volt olyan tanárom, akiről leritt, hogy csak annyit tud az irodalomról, amennyit nekünk kötelezően el kell mondania. Abban az évben nem szerettem az irodalomórákat. Fontos továbbá, hogy olvasson szórakoztató irodalmat is, hisz a mai fiatalok nagy része azon nevelkedik. Ne legyen elutasító a kevésbé értékes könyvekkel szemben. Legyen véleménye, de legyen toleráns mások véleményével. Úgy gondolom, hogy a tanárokon múlik, hogy temetik-e vagy mentik-e az irodalmat.

Tartalom: 10 pont

Szerkezet: 2 pont

Stílus: 4 pont

Nyelvhelyesség: 4 pont

A pontszám a tartalmi, szerkezeti, nyelvhelyességi és helyesírási megfeleléssel arányosan adható meg.

6 SZÓBELI VIZSGA

A jelölt az iskolai vizsgabizottság előtt vizsgázik. A bizottság biztosítja a szóbeli vizsga korrekt lebonyolítását, pontokban értékeli a jelölt teljesítményét, és kiszámítja az összpontszámot.

A jelölt a vizsgalapon szereplő feladatokat oldja meg. Minden vizsgalapon három feladat van, amelyeket A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága készít el. Minden kérdés csak egyszer szerepel a vizsgalapokon. A vizsgáztató pótkérdéseket tehet fel a jelöltnél a feladat további kidolgozásához.

A jelöltnél a vizsgalap kiválasztása után 15 perc áll a rendelkezésére a felkészüléshez. Közben **egyszer vizsgalapot cserélhet**, de a felkészülésre szánt ideje nem hosszabodik meg. A felkészülést követi a szóbeli vizsga, amely legfeljebb 20 percig tarthat.

Az érettségi katalógus csak mintafeladatokat közöl. A Magyar Nyelv és Irodalom Általános Érettségi Országos Tantárgyi Bizottsága minden évben meghatározza a tételek kombinációját. A bizottság bármikor megváltozhatja a feladatokat.

A szóbeli vizsga értékelése a 3.3.2 számú fejezetben található.

6.1 Vizsgalapminták

1. minta

Arany János: Epilogus (részlet)

Az életet már megjártam;
Mit szívembe vágyva zártam,
Azt nem hozta,
Attól makacsul megfoszta.

Egy kis *független* nyugalmat,
Melyben a dal megfoghat,
Kértem kérve:
S ő halasztá évrül-évre.

Csendes fészket zöld lomb árnyán,
Hova múzsám el-elvárnám,
Mely sajátom;
Benne én és kis családom.

Munkás, vidám öregséget,
Hol, mit kezdtem, abban véget...
Ennyi volt csak;
S hogy megint ültessek, oltsak.

Most, ha adná is már, késő:
Egy nyugalom vár, a végső:
Mert hogy' szálljon,
Bár kalitja már kinyitva,
Rab madár is, szegett szárnyon?

Kérdések:

1. Hangos olvasás
2. Ismertesse Arany János életútjának fontosabb állomásait, helyezze el a verset az életműben! A szövegelemzés során értelmezze a létösszegző vers úttoposztát, ismertesse az önirónia szerepét!
3. Ismertesse az avantgárd irányzatait!

2. minta

Madách Imre: Az ember tragédiája (részlet)

AZ ÚR

Karod erős – szíved emelkedett:
Végetlen a tér, mely munkára hív,
S ha jól ügyelsz, egy szózat zeng feléd
Szünetlenül, mely visszaint s emel,
Csak azt kövesd. S ha tettdús életed
Zajában elnémúl az égi szó,
E gyöngye nő tisztább lelkülete,
Az érdekek mocskától távolabb,
Meghallja azt, és szíverén keresztül
Költészetté fog és dallá szűrődni.
E két eszközzel álland oldalodnál,
Balsors s szerencse közt mind-egyaránt,
Vigasztaló, mosolygó génusz. –
Te, Lucifer meg, egy gyűrű te is
Mindenségemben – működjél tovább:
Hideg tudásod, dőre tagadásod
Lesz az élesztő, mely forrásba hoz,
S eltántorítja bár – az mit se tesz –
Egy percre az embert, majd visszatér.
De bűnhődésed végtelen leend
Szünetlen látva, hogy mit rontni vágyol,
Szép és nemesnek új csírája lesz. –

ANGYALOK KARA

Szabadon bűn és erény közt
Választani, mily nagy eszme,
S tudni mégis, hogy felettünk
Pajzsúl áll Isten kegyelme.
Tégy bátran hát, és ne bánd, ha
A tömeg hálátlan is lesz...

Kérdések:

1. Hangos olvasás
2. A szövegrészletet értelmezve mutassa be a drámai költemény szerkezeti felépítését és alapkérdéseit, valamint a főszereplőket!
3. Ismertesse a magyar nyelv státuszát és helyzetét az anyaországban és a határon túli közösségekben, valamint a Szlovéniában használatos nyelvek státuszát és helyzetét! Magyarázza meg az anyanyelv (első nyelv), második nyelv, idegen nyelv, többségi nyelv, kisebbségi nyelv és kétnyelvűség fogalmakat!

7 A SAJÁTOS NEVELÉSI IGÉNYŰ JELÖLTEK

Az érettségi vizsgáról szóló törvény 4. szakasza kimondja, hogy az összes jelölt egyenlő feltételek közt tesz érettségi vizsgát. A sajátos nevelési igényű jelöltek részére, akiket megfelelő végzéssel irányítottak az adott képzési programba, indokolt esetben pedig más (sérült vagy beteg) jelöltek számára is – hiányosságuk, korlátaik, zavaruk mértékének megfelelően – módosítani kell az érettségi vizsga lebonyolításának, valamint tudásuk értékelésének módját.³

A következő módosítások lehetségesek:

1. az érettségi vizsgát két részben, két egymást követő időszakban teljesíthetik;
2. meghosszabbíthatják számukra az érettségi vizsga idejét (beleértve a szüneteket is, illetve több rövidebb szünetet iktathatnak be) és szükség esetén meg is szakíthatják a vizsgát;
3. módosíthatják számukra a vizsgaanyag formáját (pl. Braille-írás; nagyítás; a vizsgaanyag szövegének lemezre írása, a vizsgaanyag lemezre vétele)
4. külön helyiséget biztosíthatnak számukra;
5. megfelelően módosítják a vizsga körülményeit (erősebb világítás, az asztal megemelésének lehetősége...);
6. speciális segédeszközöket biztosítanak számukra (Braille-írógép, megfelelő írószerek, fóliák domború rajz készítéséhez);
7. a vizsgán más személy is segítségükre lehet (pl. az írásban vagy olvasásban, magyar jelnyelvi tolmács, vakok és gyengén látók segítője);
8. számítógépet használhatnak az olvasáshoz és/ vagy íráshoz;
9. módosíthatják számukra a szóbeli vizsgát és a hallás utáni értést mérő vizsgarészt (felmentés, szájról olvasás, jelnyelvre való fordítás);
10. módosíthatják az értékelést (pl. a jelölt betegségéből eredő vétségeket nem tekintjük hibának; az értékeléskor a külső értékelők együttműködnek a sajátos nevelési igényű jelöltekkel történő kommunikáció szakembereivel).

³ A szöveg az általános érettségi vizsga minden tantárgyára vonatkozik, és értelemszerűen kell alkalmazni az egyes vizsgák esetében.

8 IRODALOMJEGYZÉK

Az általános érettségi vizsgára való felkészülésben a jelöltek a Szlovén Köztársaság Közoktatási Szaktanácsa által jóváhagyott tankönyveket és taneszközöket használják. A jóváhagyott tankönyvek és taneszközök jegyzéke a Középiskolai tankönyvkatalógusban található, amely a Szlovén Köztársaság Oktatási Intézete honlapján (www.zrss.si) olvasható.